

Glässerné Nagyillés Anikó

Katolikus férfi és női kép a Szívárdá gyermeknevelésében

A Szívárdá gyermekegyesület nagy hangsúlyt fektetett a gyermekek vallásos nevelésére, amelynek egyik fontos célja a keresztény szellemben élő felnőttek felnevelése volt. Ezt közvetítették a szívárdavezetők számára készült kézikönyvek, illetve az imakönyvek és regények is. Kisebb mértékben, de levéltári forrásokon az is vizsgálható, hogy ez miként jelent meg egy konkrét közösség, a szeged-rókusi szívárdisták esetében. A kettő összefüggött egymással, hiszen a szegediek is ezeket a köteteket olvasták, de a gárdavezetők a magyarázataikat igyekeztek a csoportok életkorához, társadalmi közegéhez igazítani és természetesen függött a szívárdavezető világlátásától is. Miként kell viselkedni egy vallásos felnőttnek és mik a legfontosabb szerepei a társadalomban, illetve a családban? Előadásomban ezeket vizsgálom meg.

Gyöngyössy Orsolya

Gyermekvédelmi intézkedések és a gyermekek életkörülményei Csongrádon a 19-20. század fordulóján.

A többségben római katolikusok lakta Csongrádon a gyermekek gondozása, nevelése, mindennapjaik menete számottevően nem tért el attól az összképtől, melyet a néprajzi szakirodalom az ország más tájegységeit vizsgálva már korábban felvázolt. A 19-20. század fordulóján azonban olyan, a helyi viszonyokra (Tisza-parti város, agrártelepülés stb.) szabott intézkedések léptek életbe, melyek a szülők és gyermekek sorsát egyaránt könnyíteni igyekeztek. A csendőrség Tisza-parti őrzatai, a „nyári menedékházak” és hasonló intézmények mind azon eszme szülöttei, mely szerint a gyermekek testi-lelki jól-létének ügye, életének biztonsága nem pusztán családi, de társadalmi érdek, melynek minden rendelkezésre visszaemlékezések és az önkormányzati rendelkezések alapján vázolólok fel a csongrádi gyermekek életkörülményeit a 19-20. század fordulóján, különös tekintettel a gyermekek védelmét célul kitűző intézkedésekre.

Hajdú Ildikó

Költöző családok a Bodroghözben – Pácin és Cigánd

A Bodroghöz történeti földrajzi mikrorégiója hosszú évszázadokig elzárt terület volt. A Tisza-Bodrog-Latorca által határolt terület így a folyószabályozásokig meg tudta őrizni egységes etnikai identitását. Ebben a folyamatban a vízrendezés hozott változásokat, amely új gazdasági alapokat és mindezek mellett komoly társadalmi konfliktushelyzeteket teremtett. Bár jelentős területeket vontak művelés alá, a földhöz jutás a társadalom jelentős része számára mégsem volt lehetséges. Ez vezetett a 19. századi földosztó mozgalmakhoz, szövetkezetekhez, majd vitte Európába és Amerikába családok százainak férfitagjait. A külföldön megszerzett vagyon azonban itthon teremtett új, jobb életlehetőséget és vezetett a települések és családok fejlődéséhez. E folyamat azonban a II. világháborút követően drasztikusan megváltozott. Az erőteljes iparosítás, a családok szövetkezetekbe kényszerítése, az iskolai oktatás lehetőségeinek kitágulása mind erőteljesebben járult hozzá a költözéshez, a települések lakosságának csökkenéséhez, mely a mai napig nem ért véget. Egyre erőteljesebben van jelen a külföldi

munkavégzés, elköltözés, és gyakran csak a széttöredezett családok férfitagjai költöznek vissza nyugdíjas éveikre.

2011 óta végzett antropológiai és levéltári kutatások eredményeire támaszkodva ezen demográfiai, társadalmi és gazdasági változásokat, azok okait, illetve a családokra gyakorolt hatásait kívánom bemutatni az előadásban, mint esettanulmányt.

Hanvay Hajnalka

Regényhősök történelmi térben és időben. A 19. századi lengyel zsidóság - identitásválságának - ábrázolása I. B. Singer *A vagyon* című családregegyében

„Kántálni kezdett, miközben olvasott. Ki gondolta volna, hogy így alakulnak a dolgok? Varsóban volt. A fia, Ezriel eltávolodott mindentől, ami zsidó. Apai kötelezettsége és felelőssége ellenére eldobta köpenyét, és orvosnak tanult. Mirele elköltözött otthonról, és a házasság gondolata nem érdekelte, fodrásznak tanult. [...] Menachem Mendel hirtelen gyerek nélkül találta magát. Mit tett vajon, tünődött, hogy ezt érdemelte? Valamiképpen mégiscsak az ő hibája.” Az idézett részlet Isaac Bashevis Singer *A vagyon* című regényében olvasható, amely a 19. század hatvanas éveitől kíséri nyomon a Jakoby-család életét. Jellegzetes korrajz tárul elénk: a lengyelországi haszid közösségekben fokozatosan bukkan fel egy új, modern gondolkodás, mely szerint a zsidóság túlélésének egyetlen lehetséges módja az asszimiláció. A két ideológia közötti ellentét azonban nemcsak a közösségen belül támaszt feszültséget: családok hullnak szét... - Előadásomban – a regényen keresztül – ezeknek az eseményeknek a családokra gyakorolt hatását szeretném bemutatni, amely – ugyan közvetve –, de kihatással lehetett a 20. század történéseire is.

Hudra Árpád

A Benedek-család két nemzedéke

Történelmi korszakok szerint nézve a székely nemzetiségű Benedek Elek (1859-1929) mese-, újság-, és regényíró, valamint fia, Benedek Marcell (1885-1969) irodalomtörténész és regényíró életének aktív része a dualizmus 1880-as éveinek elejétől az 1960-as évek elejéig terjed. Családtörténetileg is csaknem nyolcvan év. Először Benedek Elek: Édes anyaföldem – Egy nép s egy ember élete (1920) dokumentumregényét tekintjük át, elsősorban azt, hogyan lett a falusi gyerekből értelmiségi. Ennek a történetnek természetesen szerves része a Benedek-családfa története és a családalapítás is. Később, az új nemzedéket, Benedek Marcellt szemügyre véve, meg kell állapítanunk, hogy ritkán vannak egyértelmű típusok. Benedek Marcell egyaránt tartozik (felhasználva Kiss Endre tipológiáját) az örökölt tehetség, bizonyos mértékig a családi hagyományokat őrzők és a nemzedéki lázadók csoportjába. Utóbbiként az akkori modern drámát felkarolók és a munkástömegek között is terjeszteni kívánó Thália Társaság alapító tagja, a szocialista nézetekkel szimpatizáló zsidó bankárfiú, Lukács György barátja, valamint a Jászi Oszkár polgári radikális köréhez vonzó fiatalember. Az előadás a nemzedéki lázadót a *Vulkán* című, *Egy nemzedék regénye* alcímű (1918) – alapvetően önéletrajzi jellegű – műve alapján kívánja elsősorban bemutatni. A *Naplómat olvasom* (1965) 560 oldalából 475 (1893-1930) az apa, Benedek Elek élete alatti időszakról szól, mégpedig *Védőszárnyak* alatt címmel. Apa és fiú között mit is jelentett tehát a családi hagyomány megőrzésének és a nemzedéki lázadásnak a kérdése? Erre is megpróbálunk röviden válaszolni.